

роботодавців, служби зайнятості, органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Пріоритетними напрямками такої політики є забезпечення першого робочого місця, зменшення професійно-кваліфікаційного дисбалансу, розвиток гнучких форм зайнятості, підтримка молодіжного підприємництва, запровадження регіональних програм, посилення професійної орієнтації та адаптація механізмів державного регулювання до умов воєнного й повоєнного часу. Саме така політика сприятиме не лише зниженню молодіжного безробіття, а й зміцненню соціальної стабільності та людського потенціалу України.

Список використаних джерел

1. Бойченко Е. Б., Червінська Л. П., Червінська Т. М. Регіональні аспекти зайнятості в Україні: реалії, виклики, напрями вирішення проблем. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 2 (11), С. 146-152. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-11-24>
2. Кодекс законів про працю України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Обласна цільова програма соціальної підтримки "Молодь Волині: покоління стійкості -2030" на 2026-2030 роки. URL: [https://voladm.gov.ua/admin-assets/files/file/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20221%20\(1\).PDF](https://voladm.gov.ua/admin-assets/files/file/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20221%20(1).PDF)
4. Про зайнятість населення. Закони України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
5. Про основні засади молодіжної політики. Закони України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
6. Програма Молодь Волині. Офіційний сайт Волинської ОДА. URL: <https://voladm.gov.ua/article/programa-molod-volini/>
7. Чернета С. Ю. Сучасні характеристики молоді як об'єкта та суб'єкта в системі соціальних послуг. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. № 1(6). С. 192-203. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2021_1/23.pdf

Шкіренко О. В.

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри
мовно-літературної освіти ІПО
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ І ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ
ЦІННОСТЕЙ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

Автор піднімає питання щодо розвитку комунікативної культури і духовно-моральних цінностей фахівців соціальної сфери. На основі класифікації духовно-моральних цінностей було визначено, що цінності фахівців соціальної сфери умовно можна поділити на цінності-цілі (термінальні цінності) та цінності-засоби (інструментальні цінності). Визначено взаємозв'язок та кореляція між розвитком комунікативної культури та духовно-моральними цінностями соціальних працівників. Означено психологічні особливості розвитку внутрішнього світу особистості.

Ключові слова: *фахівці соціальної сфери, комунікативна культура, духовно-моральні цінності.*

Працюючи в центрах соціальних служб, та підтримуючи вразливі верстви населення у складних життєвих обставинах, фахівці із соціальної роботи мають мати навички ефективної комунікації та сформованість духовно-моральних цінностей.

Мета цієї статті – дослідити взаємозв'язок між розвитком комунікативної культури та духовно-моральних цінностей соціальних працівників та визначити психологічні особливості розвитку внутрішнього світу особистості.

Комунікативна культура особистості розглядається О.В.Пищик як особистісний компонент професійної майстерності. Готовність дотримуватися норм і принципів комунікативної культури проявляється в умінні соціального працівника негайно допомагати та вирішувати проблеми; в емоційній контактності, яка проявляється в чуйності, в співпереживанні; у високому рівні емоційної стабільності та толерантності [3].

Отже, комунікативна культура соціального працівника структурується життєвими позиціями і духовно-моральними цінностями.

На сьогодні в науковій думці переважає ідея про те, що цінності визначають норми поведінки людей. Цінність може виступати своєрідним стандартом при виборі альтернативних життєвих орієнтирів. Цінність – це багатоаспектне явище, зумовлене соціальними обставинами, які мають чітко окреслений культурний зміст, що визначає позитивну або негативну оцінку явища в широкому розумінні. Таким чином, цінність є психолого-педагогічним утворенням, у котрому в стислому вигляді присутнє безпосереднє чи (найчастіше) опосередковане ставлення людини до середовища та самої себе. Це ставлення є результатом особливого суб'єктивно-соціального за природою ціннісного акту, складовими якого

виступають власне суб'єкт, об'єкт оцінки, рефлексія з приводу оцінки та її реалізації [6].

Критерієм, еталоном високоморальної й духовної поведінки можна вважати «золоте правило» Ісуса Христа: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» [1]. Філософське бачення загальнолюдського ідеалу задане способом існування людини за законами Істини, Добра, Краси, Любові (за Платоном). Адже саме любов є вихідною цінністю та еталоном для саморозвитку, прагнення вести морально відповідальне життя. Отже, *духовно-моральні цінності* – джерело мотивації, планування вчинків, конструктивні орієнтири людської свідомості, які базуються на ідеалах Добра, Краси, Істини, Любові та визначають норми поведінки особистості, мають індивідуально-суспільне підґрунтя, являють собою основу вирішення питання про призначення людини, сенс життя, вершинні досягнення людства, котрі зумовлюють успіхи суспільства – економічні, ідеологічні, культурні, політичні тощо.

На основі класифікації духовно-моральних, професійних і особистісних цінностей було визначено, що цінності *фахівців соціальної сфери* умовно можна поділити на *цінності-цілі (термінальні цінності)* та *цінності-засоби (інструментальні цінності)*. Цінностями-цільми є: визнання, що людина – найцінніший скарб всесвіту; повага до прав, честі, гідності особистості, емпатійне ставлення до людей; а також створювати та підтримувати атмосферу шани, порозуміння; виважене ставлення до труднощів професії; бажання робити добро, приносити користь світу, країні, людству, ближнім своєю працею; стійкий інтерес до методів самопізнання та саморозвитку тощо. Цінності-цілі мають багато спільного із глобальними цілями ЮНЕСКО, яка вбачає своє завдання в самопізнанні й розвитку внутрішнього світу особистості. До *цінностей-засобів фахівців соціальної сфери* ми відносимо: сумлінність, надійність; доброзичливість; увічливість, тактовність; дисциплінованість, організованість, здатність усвідомити залежність між власними рисами та життєвими успіхами або невдачами; вміння мобілізувати свої ресурси на виконання важкої, але необхідної роботи, котра потребує часу й сил; здатність розробляти реальні плани; бажання здобувати психологічні знання, розвивати відповідні вміння, навички; вміння набувати додаткову компетентність тощо.

У процесі дослідження рівня розвитку комунікативної культури та духовно-моральних цінностей фахівців соціальної сфери було обрано концепцію тривимірної, поетапно конкретизованої психологічної структури особистості, розроблену В. Рибалкою, котра дає можливість виявити взаємозалежність розвитку комунікативної культури фахівців

соціальної сфери та спрямованості, характеру, спілкування, самосвідомості, інтелекту [5]. Базою для виконання експериментальної роботи обрано Дніпровський районний в місті Києві центр соціальних служб. Із соціальними працівниками, що брали участь у експерименті, проведено відповідну підготовчу роботу, покликану допомогти їм усвідомити мету й завдання експерименту, ознайомитися з його програмою, оволодіти знаннями щодо теоретично-методичних засад комунікативної культури та цінностей особистості. Дослідження здійснювалося за визначеним психодіагностичним інструментарієм, що включав: діагностику рівня комунікабельності (за В. Ф. Ряховським), методику Е. Помиткіна «Духовний потенціал особистості» [4], авторську анкету. Відповідно до мети нашого дослідження, до психодіагностичного інструментарію введено систему валідних психодіагностичних методик (спостереження, бесіди, анкетування, тестові методики, а визначення кореляційних зв'язків).

При визначенні кореляційних зв'язків за Пірсоном враховувалася значущість кореляційних коефіцієнтів: $r = 1,0$ – повна кореляція; $0,6 \leq r < 1,0$ – висока кореляція; $0,4 \leq r < 0,6$ – середня кореляція; $r < 0,4$ – низька кореляція; $-r < 0$ – обернено пропорційна кореляція. За результатами статистичної обробки розвиток комунікативної культури соціальних працівників прямопропорційно корелює з орієнтацією на альтруїзм (0,728). Маючи готовність поступитися своїми інтересами заради блага інших, розвинену самосвідомість, відповідальність, фахівці працюють над розвитком внутрішнього світу. Обернено пропорційна залежність між орієнтацією на егоїзм (-0,507) і розвитком комунікативної культури соціальних працівників вказує на необхідність створення належних умов для розвитку потребнісно-мотиваційної спрямованості, щоб сприяти пізнанню власної індивідуальності порівняно із класифікацією психологічних властивостей високодуховної особистості та стимулювати роботу над самопізнанням, самокорекцією, самовираженням, самопокращанням. Виразної залежності між рівнем розвитку комунікативної культури та їхнім духовним потенціалом у підструктурі психофізіології особистості не виявлено, однак існує середня кореляція між розвитком їх комунікативної культури і спрямованістю, характером, спілкуванням, інтелектом. Соціальним працівникам із розвиненими духовно-моральними цінностями властиві цілеспрямованість, розсудливість, передбачливість, вміння об'єктивно оцінювати себе та оточуючих, цілісність і гармонійність рис характеру, старанність у виконанні своїх обов'язків. У них розвинена здатність до самопізнання,

інтроспекції, є прагнення до самовдосконалення. Аналіз даних, отриманих під час експерименту засвідчили наявність потреби у визначенні психологічних особливостей розвитку комунікативної культури та духовно-моральних цінностей.

Відштовхуючись від тривимірної поетапно конкретизованої психологічної структури особистості В.В.Рибалки [5], та виходячи з того, що комунікативна культура має тісний зв'язок з духовно-моральними цінностями, зазначимо, що психологічні особливості розвитку комунікативної культури і цінностей фахівців соціальної сфери собою:

- усвідомлення необхідності змін і перетворень внутрішнього світу особистості на краще, уявлення про свій ідеальний образ, відчуття високодуховних потреб і мотивів у сфері спрямованості;
- засвоєння системи необхідних знань, інформації, покликання надати допомогу тим, хто її потребує;
- усвідомлення особистих психічних станів, знаходження сенсу життя та прийняття рішення щодо мети, задуму, ідеї, плану дій;
- прагнення особистості до абсолютного, досконалого й реалізація свого потенціалу в суспільно-корисній діяльності;
- осмислення та переживання своєї спорідненості з іншими, задоволення від допомоги тим, хто її потребує, від самовіддачі, досягнення цілей.

Отже, процес розвитку комунікативної культури і цінностей фахівців соціальної сфери передбачає визначення ієрархії особистісних цінностей, цілісний свідомий розвиток потребнісно-мотиваційної сфери, професійного вдосконалення, використання глибинних ціннісних ресурсів: таких базових підструктур особистості, як здатність до плідного, конструктивного спілкування, професійна спрямованість, дієвий гуманістичний характер, розвинута самосвідомість, життєва мудрість, продуктивний інтелект, динамічна і працездатна основа особистості. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на обґрунтування й апробацію психолого-педагогічного супроводу розвитку комунікативної культури і цінностей фахівців соціальної сфери.

Можна дійти висновку, що психологічні особливості розвитку комунікативної культури й духовно-моральних цінностей у соціальних працівників полягають у врахуванні когнітивних, емоційних, мотиваційно-вольових процесів, в актуалізації вищих психічних функцій особистості (свідомості, самосвідомості, волі).

Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на обґрунтування й апробацію психологічного супроводу розвитку внутрішнього світу фахівців соціальної сфери .

Список використаних джерел:

1. Біблія. Київ : УБТ, 2025. 1172 с.
2. Петрук В. Комунікативна компетентність фахівця соціальної сфери як складник його професійної діяльності. 2021. Humanitas. № 2. С. 44 - 50.
3. Пищик О. В. Комунікативна культура як компонент педагогічної культури викладача, 17 лютого 2023, URL: <https://naurok.com.ua/komunikativna-kultura-yak-komponent-pedagogichno-kulturi-vikladacha-330963.html>
4. Помиткін Е. О. Психологічна діагностика духовного потенціалу особистості : посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 144 с.
5. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіки: навч. посіб / В.В. Рибалка. – Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2009 – 575 с.
6. Шкіренко О. В. Психологічні особливості діагностики духовної культури і цінностей педагогічного персоналу. Духовна культура як умова розвитку інтелектуальної обдарованості старшокласників : матеріали круглого стола, м.Київ, 23 трав. 2013 р. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2013. С. 202–211.

Olena Bartosh

*Professor, Candidate of Pedagogical Sciences
Professor of the Department of Sociology and Social Work
State University “Uzhhorod National University”
Uzhhorod*

SUPPORTING SOCIAL WORK STUDENTS: THE ROLE AND RESPONSIBILITIES OF PRACTICE EDUCATORS IN THE UK

The author examines the key roles and responsibilities of practice educators within the British social work field, specifically regarding their support of students during placements. In the United Kingdom, practice educators are qualified and experienced practitioners who have obtained specialized certification to facilitate high-quality learning environments and perform rigorous evaluations of field-based performance. Positioned at the nexus of pedagogical theory and frontline practice, these professionals function as an essential intermediary between academic institutions, social agencies, and broader stakeholders. Their responsibilities include acting as mentors,